

Budapeşte izlenimleri diye bir şeyler yazmak isterdim. Çocuklarla gezmek yorucu. Soğuk olunca, nereyi görmeyi gelmiştik, hatırlamak bile mesele haline geldi. Oğlum kaybolmasın ve kızım sırtımda rahat etsin düşüncesi, herhalde bu tatilde en çok hatırladığım şey olacak.

Budapeşte 1541'den 1683'e kadar Türk şehriymiş. Nüfusunun büyük kısmı Türkmüş. 1683'te 2. Viyana Kuşatmasını dağıtmanın hızıyla burayı da almışlar. 17 gün yağma edildi diyor. Şehirde Müslüman kalmamış. Anlaşılan çoğunu öldürmüşler.

Evliya Çelebi 25 cami, 47 mescit, 12 medrese saymış Buda'da. Bunlar yerinde değil. Bir müzede gördüğümüz haritada, beş günlüğüne kaldığımız mahallenin civarının müslüman mezarlığı diye işaretlendiğini gördüm.

Bunlar bana acı geliyor. Osmanlı'nın Balkan mirasını gezmeyi seviyorum ama bunun Fado dinlemenin *keyfi* gibi bir *keyfi* var. Acı. Hüzün. Kaybeden tarafta olmanın getirdiği yük. İstanbul'a 1000 km uzaktaki bu şehrin valisinin bir zamanlar Topkapı'dan atandığını bilmenin acısı ve umudu.

Umut çünkü tarih tekerrür.

Budapeşte'yi sevdim ama insanların sevdiği gibi değil. Haram ve helal arasında fark gözetmeyerek gezmenin ürettiği *sevgi* gibi değil. Daha çok, kayıp zamanın, nasıl her an yeniden inşa edileceğini, geçmişin nasıl tamir edileceğini her köşesinde soran bir yer olarak sevdim.

O sebeple kendimi onların büyük ve güzel saraylarında kötü hissetmedim. *Bunlardan neden bizde yok?* demedim. Bizim derdimiz güzel saraylar yapmak değildi. Neden bu *canım kiliseleri* camiye çevirdiklerini sormadım. Neden freskleri kazımak yerine üstünü örttüklerini sordum. Üstün olduğuna her şekilde inanan insanların, neden diğerlerini öğrenmeye çalışmadığını da sormadım, bu üstünlüklerini neden devam ettiremediklerini sordum.

Türklerin ve müslümanların Batıyla imtihanı değişiktir. Bir yandan kendimizi daha iyi görmek isteriz, bir yandan da elimizdeki maddi verilerin hiçbiri bizim daha üstün olduğumuz göstermez. Nerede yanlış yaptık, neden biz öyle değiliz, neden buradaki sakinlik ve insanların *medeniliği* bizde yok, nenden bizim sokaklarımız bu kadar temiz değil? Biz yine iyiyiz, son 10-20 senedir iyileştik, ancak neden İslam dünyasının ekseriyetini, afedersin, lağım götürüyor?

Neden çöktük ve nasıl ayağa kalkarız?

Bu soruya nasıl yaklaştığımız da, bu çöküşün hangi tarafında hissettiğimize göre değişiyor. Kendimizi hala *benim gibi* eskiye bağlı, eski düşünceleri takip etmeye alışır bir yerde görüyorsanız, çöküşün maddi açıklaması olan *fukaralıktan* ziyade, manen medeniyete ehil olmayan insanlar haline geldiğimizi söyleriz. İyi insanlar olmaktan vazgeçtik, adil davranmaktan ve işimizi hakkıyla yapmaktan, emanete hassas davranmaktan uzaklaştık ve böyle olduk. Kapitalizm'i icad edemediğimiz için

daha güçsüz olduğumuz da söyleyebilirsiniz. Dünya genişlerken, biz olduğumuz yerde takıldık. Belki iklim değişti ve topraklarımız verimini kaybetti. Belki genişleme devletin imkanlarını azalttı, çünkü eldeki yerleri savunmak için ayrılan kaynaklar, oralardan elde edilen vergileri ödemeye yetmedi. Her an isyan etmeye hazır halkları kontrol etmeye çalışmak pahalıydı ve bu pahalılık Osmanlı maliyesini çöktürdü. Belki denildiği gibi, ufukları yoktu yöneticilerin. Belki birbirlerinin kuyusunu kazdılar ve harici düşmanı, dahili rakiplerine tercih edip, devletlerine ihanet ettiler. Belki bunların az veya çok hepsinden bir parça vardı. Neticede kaybettik.

Neden böyle olduğunun çok farklı cevaplarını vermek mümkün ancak bunların hiçbiri, bugün artık durumu değiştirecek değil. Osmanlı zamanına göre daha ileri bir yönetim/askeriye sistemi icad etti, uyguladı, başarılı oldu, karşısındakiler onun büyüklüğü karşısında yekvücut oluncaya veyahut Yeni Dünya'lar keşfedip kaçınıcaya veya iklim değişip *Mini Buzul Çağı* bitip, buralar kuruyuncaya kadar büyüklüğü devam etti. Sonra dört yüz yıl süren ihtişamlı bir çöküş.

Belki o kadar da kayıp değil, belki öğrenmemiz gereken yeni sistemler icad edip, bugünkü dertlere o sistemlerle çözüm bulmak. Bugünkü dertler nedir? Adaletsizlik. Açlık. Ayrımcılık. Belki konu hem madden, hem manen deva olabilmektir.

Batı'nın derdinin sadece daha sofistike oyuncaklar bulmak olduğu bir devirde, bizim hala bunları dert edebiliyor olmamız, belki de imtihanı nihayeten bizim kazanacağımızı işaret ediyor.